

ET HELLIGT HVERV

GRØNLANDS AFKOLONISERING, 1945-54

■ SIMON MØLHOLM OLESEN

Islands og Bruneis selvstændighed i henholdsvis 1944 og 1984 indkapsler en periode, hvor de europæiske imperier smuldrede under indtryk af FN-pagtens afkoloniseringspolitik, hvorved hele 90 nye stater opstod.¹ I perioden 1945-54 blev spørgsmålet om kolonien Grønlands statsretlige stilling således et vigtigt led i dansk FN-politik, eftersom den danske regering ihærdigt forsøgte at navigere i rørte vande med henblik på at bevare Grønland for Danmark. Dette forehavende lykkedes, da Grønland som følge af grundlovsændringen i 1953 blev en integreret del af Danmark, hvilket i 1954 blev taget til efterretning i FN. Siden 2000'erne har Grønland oplevet øget interesse fra omverdenen grundet et muligt råstofeventyr understøttet af selvstændighedstanker, hvilket atter har aktualiseret diskussionen om Grønlands historiske og nuværende statsretlige stilling.

En koloni kan defineres som et territorium, der er underkastet fremmedherredømmets regulerende magtpraksis. Denne magtpraksis eller guvernementalitet påvirker det koloniserede subjekt derhen, at subjektet direkte eller indirekte underkaster sig kolonimagts påbud. Fordelen ved denne definition er, at kompleksitet reduceres til et overskueligt niveau for en kortere artikel. Ulempen ved denne definition er, at kolonij subjektet træder lettere i baggrunden, hvilket kan lede tankerne derhen, at mennesket ikke spiller nogen historisk aktørrolle uafhængigt af strukturerne. Det er selvfølgelig ikke fuldt dækkende. Eksempelvis påvirkede flere grønlandere, herunder de første grønlandske folketingsmedlemmer Augo og Frederik Lyngé, integrationspolitikken i perioden.² Dermed er der foregået betydningskampe mellem kolonisator og koloniseret, hvor sidstnævnte utvetydigt har påvirket førstnævnte. Alligevel vil kolonien formentlig kun overleve, fordi kolonisatoren har evne, vilje og mulighed for at regere mere eller mindre kompromissøgende – jævnfør foranstående ordvalg ”direkte eller indirekte”. Således antages koloniguvernementaliteten at dannes og udbygges fra det øjeblik, hvor kolonien anlægges, mens dens overlevelsespotentialer må udformes afhæn-

1 Hague et al.: *Comparative governments*, 69f.

2 Eksempelvis lykkedes det daværende landsrådsmedlem Augo Lyngé under et møde i Rigsdagens Grønlandsudvalg 2. februar 1952 at påvirke tidligere og kommende statsminister Hans Hedtoft i retning mod grønlandsk repræsentation ligelig Færøerne i Rigsdagen. Forfatningskommissionen af 1946 – 1946-1953, Plenarmødereferater, Rigsdagens Grønlandsudvalg, 2. februar 1952, Rigsarkivet (herefter RA).

gigt af de omstændigheder, der gjaldt i en verdensorden præget af afkolonisering og bipolaritet.

Med udgangspunkt i Michel Foucaults tanker om guvernemantalitet, afstemt efter den koloniale kontekst, ønsker jeg således at undersøge og diskutere den danske regerings interesser, strategier og muligheder for at integrere Grønland i Danmark mellem 1945-54 set i forhold til FN's kolonipolitik. Fokus rettes mod en strukturel undersøgelse af embedsmænds og politikeres interne drøftelser af strategier om Grønlands integration i Danmark, anlagt med henblik på en diskussion af strategiens eksterne eksekvering og effekt i FN, eftersom det antages, at guvernemantaliteten herved afsløres tydeligst.

I henhold til problemstillingen så nedprioriteres komponenter såsom amerikanske interesser og grønlændernes rolle velvidende, at der gives køb på nuancer. Pladshensynet byder, at der udvælges en indfaldsvinkel, desuagtet nævnte komponenter inddrages kortfattet undervejs, som kan berige forståelsen af integrationsprocessen. Det betyder dog ikke, at de nævnte områder er ligegyldige, og ikke fortjener behandling. Områderne er meget vigtige, og de fortjener indgående behandling. Men det er ikke muligt her.

Jeg vil således først præsentere den anvendte teori og metode. Dernæst vil jeg i tre afsnit analysere og diskutere de danske myndigheders interesser, strategier og muligheder for at integrere Grønland i Danmark forankret i teorikomplekset. Endelig vil jeg sammenfattende diskutere rationalet bag afviklingen eller oversættelsen af hele denne koloniguvernemantalitet, hvilket formodentligt vil demonstrere styrken af guvernemantalitetens overlevelseshabilitet mellem 1945-54 orienteret mod tænkelige nutidige resonanser heraf.

HISTORIOGRAFI

Spørgsmålet om Grønlands statsretlige integration i Danmark som følge af grundlovsændringen i 1953 indtager en beskeden plads i historiografien sammenlignet med den samtidige afskaffelse af tokammerssystemet og ændringen af tronfølgeloven. Eksempelvis har Gyldendal og Politikens 16-bindsværk om Danmarks historie kun afsat få linjer til at beskrive Grønlands overgang fra koloni til dansk amt.³ Alligevel findes der flere fremstillinger, der enten direkte eller indirekte behandler årsagerne til integrationen. Den første fremstilling er skrevet af Finn Petersen i 1974 som en bearbejdet udgave af hans kandidatspeciale.⁴ Endskønt Petersens bidrag sidetalsmæssigt er beskeden, så har hans analyser dannet præcedens for senere tiders historieskrivning om emnet. I 2004 udsendte Hallbera West og Maria Amalia Heinesen på foranledning af Den nordatlantiske Gruppe i Folketinget

3 Henrik S. Nissen: *Gyldendals og Politikens*, 287. Selv om Grønland formelt blev ligestillet med det øvrige Danmark ved grundlovsændringen, så var det endnu Danmark, herunder landshøvdingsembedet, der udstak kursen for Grønland i de efterfølgende år.

4 Petersen: *Grønlandssagens*.

kildesamlingen *Kilder til Færøernes og Grønlands historie*,⁵ der på forfriskende vis tager livstag med den danske kolonipolitik i Nordatlanten. Kildesamlingen gengiver i brudstykker en perlerække af interessante kilder, der potentielt kan bruges til at opnå indsigt i nærværende problemstilling. Men desværre er kildesamlingen svært brugbar, da den ikke indeholder præcise kildehenvisninger. Kildesamlingen har derfor ikke været brugt nævneværdigt i kontekst.

Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) udgav i 2007 fremstillingen *Afvikling af Grønlands kolonistatus 1945-54*.⁶ Fremstillingen blev udarbejdet på foranledning af daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen og landsstyreformand Hans Enoksen i kølvandet på nævnte kildesamling.⁷ Selvom DIIS' fremstilling er politisk motiveret, hvilket da også affødte kritik ved udgivelsen, så tilsiger værkets hele soliditet, at det fremdeles vil stå som et storværk om en skelsættende periode i Grønlands nyere historie. Herudover udgav Axel Kjær Sørensen i 1983 et oversigtsværk over Grønlands historie i det 20. århundrede, hvori adskillelsen mellem moderland og koloni under Anden Verdenskrig og statusændringen i 1953 behandles som afgørende momenter i afviklingen af grønlandernes hidtidige isolation fra omverdenen til fordel for en omkalfatring af den grønlandske samfunds- og erhvervsstruktur grundet den såkaldte Nyordning af 1950.⁸ Dertil foreligger en ph.d.-afhandling fra Illisimatusarfik af Jens Heinrich om landsfoged- og departementschef Eske Bruns betydning i forhold til Grønlands udvikling fra 1932-64, hvori hans rolle i overgangen fra koloni til dansk amt tilligemed behandles.⁹

Grønlands statusændring i 1953 er hovedsageligt blevet tolket som udslag af interne og eksterne faktorer, der til stadighed udfordrede Danmarks hidtidige magtpraksis i landet.¹⁰ De interne faktorer omfattede summarisk danske og grønlandske ønsker om henholdsvis at bevare Grønland for Danmark og opnå grønlandsk parlamentsrepræsentation, mens de eksterne faktorer summarisk kan udtrykkes som øget internationalt pres på Danmark efter 1945, hvor FN-debatter om afkolonisering og USA's geopolitiske interesser i Arktis fik afgørende betydning for den danske grønlandspolitik.

Det synes at være et gennemgående karaktertræk, at der ikke anvendes nogen teori til grundlag for de omtalte fremstillinger, hvilket har været en rodfæstet praksis i hovedparten af dansk forskning i kolonihistorie indtil 1990'erne. Herefter operationaliseredes i større omfang teoretiske komplekser til belysning af dansk kolonihistorie givetvis under indtryk af udviklingen i den internationale kolonihistoriske forskning. Alligevel findes der fortsat historikere i 2010'erne,

5 West og Heinesen: *Kilder*.

6 Beukel et al.: *Afvikling*.

7 Beukel et al.: *Afvikling*, 9-12.

8 Kjær Sørensen: *Danmark-Grønland*.

9 Heinrich: *Eske Brun*.

10 Beukel et al.: *Afvikling*, 371ff.

herunder Thorkild Kjærgaard,¹¹ som opererer med en klassisk læsning af dansk kolonihistorie, hvor teoridannelser spiller en sekundær rolle. Det gør imidlertid ikke noget, fordi Kjærgaard uden brug af teori med historiefaglig indsigt har af født en vældig debat om, hvorvidt Grønland virkelig var en koloni eller ej.¹² Eftersom den gode historiefaglige debat er efterstræbelsesværdig, så kan teorifrie læsninger af historien tydeligvis fortsat have sine fordele.

Desuagtet opstod det teoretiske nybrud i den historiefaglige behandling af kolonitidens Grønland formentlig i 2003, da Jens Christian Manniche som den første danske forsker benyttede teori til læsning af begivenheder i kolonitidens Grønland, da han i en artikel påviste ud fra konstruktivismen,¹³ hvorledes udstationerede danskere efter 1850 konstruerede et standardiseret grønlandsk magtsprog med henblik på at beherske grønlænderne.

I 2007 foreslog daværende ph.d.-stipendiat Søren Rud som den første, at man ved brug af teorien om guvernemantalitet, afstemt efter den koloniale kontekst ved David Scott,¹⁴ kan udpege ledelsesrationaler for koloniseringen af Grønland i 1800-tallet.¹⁵ Forslaget blev fulgt op af Ruds egen ph.d.-afhandling *Subjektiveringsprocesser i metropol og koloni*,¹⁶ der komparativt undersøger, hvordan danske myndigheder i 1800-tallet udbyggede hans magtpraksis gennem formynderkabsoperationer overfor den hjemlige befolkning i København og den koloniserede befolkning i Grønland. Ruds arbejder blev i 2014 fulgt op af mig, der i en universitetsopgave beskrev, hvorledes anlægningen af bemeldte guvernemantalitet allerede foregik fra slutningen af 1700-tallet.¹⁷ Jeg beskriver med tre eksempler udtrykt ved ægteskabsregulering, uddeling af kongekost¹⁸ og udhandling af europæiske luksusartikler som alternativt handelsregime til fremmede hvalfangeres produkter, hvorledes det internt og eksternt lykkedes den danske kolonimagt at cementere sin position i de grønlandske kolonier mellem 1782-1812.

Teorier kan følgelig bidrage konstruktivt ved at tilføje flere og mere nuancerede lag til forståelsen. Man kan populært sige, at teorien i visse henseender, herunder i nærværende artikel, kan bruges som en lommelygte, der oplyser interessante modsat mindre interessante elementer ved det undersøgte. Det er særlig relevant at holde skarpt fokus i en kortere artikel, hvor der ikke er plads

11 Kjærgaard: 'Landsmænd', 109-118.

12 Kjærgaard: 'Kolonitiden'; Rud og Seiding: 'Koloniprojektet'; Nonbo Andersen: 'Grønland var en koloni'.

13 Manniche: 'Sprogbeherskelse'.

14 Jf. afsnittet "Analysestrategi" for en præsentation af Scotts tanker.

15 Rud: 'Foucaults governmentality-begreb', 182-193.

16 Rud: *Subjektiveringsprocesser*.

17 Mølholm Olesen: 'Da kongekost'.

18 Kongekost blev uddelt på den siddende konges fødselsdag til grønlænderne som et mindre traktement bestående af gryd, ærter og brød. Traditionen virkede fra midten af 1700-tallet indtil 1960'erne. Jf. Mølholm Olesen: 'Da kongekost'.

til at bevæge sig ud af alt for mange tangenter. Det er blandt andet grunden til, at grønlænderne og amerikanerne allerhøjest indtager en statistrolle i artiklen ud fra tanken om, at deres pres på Danmark, endskønt det var forskelligartet, affødte den undersøgte guvernementale reaktion i embeds- og politikerstanden, der ansporede Danmark til at navigere rørte vande med held.¹⁹

Eftersom der endnu ikke findes nogen undersøgelse, som forklarer de tidligere anførte faktorer i den grønlandske integrationsproces mellem 1945-54, der således anerkendes som afgørende hjørnestein i forståelsesrammen, som udslag af et guvernementalt rationale i et spændingsfelt af konkurrerende verdensfortolkninger, så foreslår jeg, at dette hermed forsøges. Artiklen adskiller sig således fra den øvrige litteratur ved, at den anskuer integrationsprocessen som produkt af en fremherskende koloniguvernentalitet udtrykt gennem nævnte aktører og deres handlinger.

Jeg mener således, at teorien om guvernentalitet evner at uddybe forståelsen af nævnte samspil mellem de enkelte faktorer til fordel for en bedre helhedsforståelse af et definatorisk forløb i rigsfællesskabelig historie. Teorien og dens anvendelighed for artiklen præsenteres herunder.

ANALYSESTRATEGI

Når man skal etablere en koloni, synes det essentielt, at kolonisatoren anlægger et regeringsrationale eller guvernentalitet forstået som magtpraksisser, der muliggør udøvelsen af magt mod det koloniserede subjekt. Dette er en nødvendighed, uanset om der fandtes en statslig konstruktion før kolonisationen eller ej. Som kolonistrukturen udvikles, så vil den koloniale guvernentalitet rod-fæstes i styringen af kolonien måske gennem en forestilling om et tutelærisk regimente over det koloniserede subjekt, hvorved sidstnævnte ophjælpes indenfor fænomenet "civilisation". Herved kommer kolonimagts tutelæriske argumentationskompleks til at udgøre genetikken til legitimering af den koloniguvernentalitets magtudøvelse.²⁰ I nærværende artikel er opgaven ikke at forstå guvernentalitetens fulde udtryk i Grønland, men derimod dens overlevelsespotentiale i en forandrende verdensorden mellem 1945-54. For bedre at forstå de strategiske overvejelser bagved Grønlands overgang fra koloni til amt, synes det relevant at undersøge, hvorledes begrebet "guvernentalitet" kan operationaliseres.

Michel Foucault afholdt i 1977-78 en forelæsningsrække på Collège de France kaldet *Sikkerhed, territorium, befolkning*, hvori han udviklede sine tanker om guvernentalitetens fremvækst og konsolidering i Vesteuropa mellem det 16. og 18. århundrede som følge af statsliggørelsen af staten forstået som en introduktion af den moderne stats reguleringsmekanismer i forhold til befolkningen. Begrebet "guvernentalitet" er sammensat af de franske ord "gouverner" (regere;

¹⁹ Jf. afsnittene "Indledning" og "Analysestrategi".

²⁰ Tutelarisme defineres senere i indeværende afsnit.

herske; lede) og "mentalité" (tankesæt), hvilket leder hen til en forståelse af de bagvedliggende styringsmekanismer, der må samordnes i guvernementaliteten. Foucault sagde, at han ved:

guvernementalitet forstår [...] den mængde af institutioner, procedurer, analyser og refleksioner, beregninger og taktikker, som gør det muligt at udøve den specifikke, om end meget komplekse form for magt, hvis primære sigte er befolkningen, hvis vigtigste vidensform er den politiske økonomi, og hvis væsentlige tekniske redskab er sikkerhedsforanstaltningerne.²¹

Kongstanken i den ovenstående udlægning er, at guvernementaliteten understøttes af en trebenet konstruktion udtrykt ved biopolitik forstået som avanceret befolkningskontrol gennem ønsket om at "strukturere det mulige handlingsfelt for andre",²² politisk økonomi forstået som befolkningens henvisning til et økonomisk produktivt levned gennem overvågning og kontrol indenfor rammerne af staten samt sikkerhedsforanstaltningerne, der opfattes som "en fremadskridende annullering af fænomenerne gennem fænomenerne selv".²³ Kontrol med biopolitikken og den politiske økonomi må give mulighed for at regere, mens sikkerhedsforanstaltningerne omvendt opretholder regeringen af befolkningen ved uskadeliggørelse af fænomener, der kan true den indlejrede og ønskværdige magtpraksis. Forestillingen om sikkerhedsforanstaltningerne bliver altså en hjørnesteen til forståelse af nærværende problemstilling, der netop handler om at beskytte den fremherskende koloniale guvernementalitet i Grønland mod et kalejdoskop af farer efter afslutningen på Anden Verdenskrig. Inden jeg hengiver mig til en diskussion heraf, så synes det relevant at præcisere, hvorledes man konkret kan anvende dette udprægede eurocentriske teorikompleks i en kolonial kontekst.

Antropolog David Scott foreslog i 1995 at udvide Foucaults begreb om guvernementalitet til at omfatte konstruktionen af magtpraksisser i europæernes oversøiske kolonier.²⁴ Scotts ræsonnement er grundlæggende, at kolonisationen introducerer en ny politisk rationalitet eller kolonial guvernementalitet, der har til hensigt at destruere den forudgående eller skabe en helt ny guvernementalitet gennem etablering af ovennævnte konstellation tilpasset efter lokale forhold i kolonien.²⁵ Hermed skabes grobund for at styre det koloniserede subjekt gennem koloniguvernmentalitet, hvorved magten som regulerende praksis appliceres derhen, at subjektet ansføres til at agere bevidst-ubevidst lydhyrt.²⁶

21 Foucault: *Sikkerhed*, 116f.

22 Kristensen et al.: 'Michel Foucaults studier', 807.

23 Burchell et al.: *The Foucault Effect*, 92; Foucault: *Sikkerhed*, 72.

24 Scott: 'Colonial Governmentality', 191-220.

25 Scott: 'Colonial Governmentality', 204. Jf. indledningen til nærværende afsnit.

26 Scott: 'Colonial Governmentality', 200.

Idet sikkerhedsforanstaltningerne må indtage en hovedrolle i de danske myndigheders forsøg på at bevare Grønland for Danmark, så bør disse defineres klarere. Først og fremmest skal det fastslås, at guvernementalitetsbegrebet må tilpasse sig, da rationaler løbende tilskrives nyt indhold.²⁷ Uønsket indhold kan dermed bekæmpes. Imidlertid findes der en forskel på en hverdagsoversættelse af magtpraksis og en døds-kamp for magtpraksis. Det sidste forhold gør sig antagelig gældende i denne kontekst.

Jeg foreslår således, at man anskuer den grønlandske koloniguvernements sikkerhedsforanstaltninger som et produkt af en række legitimeringskoder manifesteret i samordningen mellem og brugen af forestillingen om det tutelari-ske koloniregime flankeret af banal nationalisme.

Faren ved min læsning består i, at teorien kan virke selvopfyldende uden plads til menneskelig handling. Det er både rigtigt og forkert. Teorien vil ganske rigtigt udstikke en adfærdsmæssig kurs, men kursen udstikkes, som det vil fremgå, løbende i samklang med menneskelige handlinger. Enhver der har sejlet ved, at skipper med afvigelse følger kompasnålen. Alligevel lander skibet som regel i havn. Der antages dermed at være en anvendelig gensidighed i teorien, der kan bruges til mere dybdegående at kortlægge de bagvedliggende dynamikker, der forbindes i ønsket om at bevare en koloni eller et koloniale område under indtryk af trusler imod samme.

På den ene side giver det tutelari-ske koloniregime legitimitet, eftersom danske myndigheder overfor omverdenen, underforstået FN, antagelig vil påpege det tutelari-ske arbejde, man hidtil har bedrevet i Grønland med sigte på at bevare retten til at udføre netop dette arbejde fremover. Tutelarisme forstås som en godgørende, vejledende og ophjælpende handlingssekvens af virkelig eller forestillet karakter, der bruges i forskellige legitimerende øjemed internt og eksternt. Begrebet findes ikke i den danske kolonihistoriske forskning.²⁸ Desuagtet introduceres begrebet i denne kontekst, fordi det synes adækvat og nyttigt til at beskrive kardinalpunkter i den koloniguvernements sikkerhedsmekanisme i en grønlandsk sammenhæng.

Og på den anden side må den banale nationalisme givetvis konstituere en underliggende drivkraft i forhold til ønsket om at bevare den hidtidige koloniguvernementsmentalitet mest muligt. Teorien om den banale nationalisme formuleredes af Michael Billig i 1995, og tolkes som værende et produkt af behovet "to cover the ideological habits which enable the established nations of the West to be repro-

27 Foucault: *Sikkerhed*, 376ff.

28 Begrebet findes imidlertid i den engelsksprogede faglitteratur. Men hvor forfattere som Meg Wesling og Malini Johar Shueller retter opmærksomhed mod de interne gevinster ved det tutelari-ske koloniregime, så kan mit begreb bruges til både at belyse de interne og eksterne gevinster herved. Som det vil fremgå gennem artiklen, så vil fokus hovedsageligt rettes mod de eksterne gevinster ved de tutelari-ske koloniregime i henhold til problemstillingen. Jf. Wesling: *Empire's proxy*, 96f; Schueller: 'Negotiations', 4-10.

duced” gennem en trang til blandt andet at bevare ens territorielle integritet.²⁹ Billigs hovedbudskab er således, at den banale nationalisme netop er banal, fordi den arbejder i skyggerne af hverdagslivet og i statsadministrationen. Den banale nationalisme virker typisk, når der er et emotionelt bånd til det berørte eller truede landområde. For den almindelige dansker havde et selvstyrende eller endda selvstændigt Grønland før 1960 næppe opvakt brusende nationalfølelser. Når Billigs indsigt alligevel synes relevant i kontekst, så skyldes det et ræsonnement om, at den danske stats territorielle integritet var kompromitteret gentagne gange siden 1814 senest ved Islands udtræden af den dansk-islandske personalunion i 1944. Dermed antages, at banal nationalisme som en understrøm virkede defintorisk på den guvernementale bevaringsstrategis udformning i staten.

Tutularismen og banal nationalisme bliver derved forenet i tanken om koloniguvernamentalitetens sikkerhedsforanstaltninger, der nødvendigvis må aktiveres internt og eksternt i en verdensorden præget af trusler netop imod koloniguvernamentaliteten. De nævnte elementer undersøges herunder.

KILDEMATERIALET

Kildematerialet består overvejende af interne stats- og udenrigsministerielle skrivelser,³⁰ der belyser ræsonnementet bag centrale beslutninger i forhold til Danmarks grønlandspolitik i FN. Disse kilder giver som levn et indblik i udmøntede og ikke-udmøntede guvernementale bevaringsstrategier og interesser set i forhold til implementeringsmulighederne som følge af FN-forsamlingens stigende uvilje mod kolonisystemet. Derfor betragtes disse kilder som værende konkrete udtryk for bemeldte dagsordenssættende statsorganers guvernementale sikkerhedsforanstaltninger som formuleret i problemstillingen. Ydermere suppleres kildematerialet af en samtidig avisartikel med udtalelser af FN-repræsentant Hermod Lannung, danske taler i FN om kolonispørgsmålet og departementschef Eske Bruns selvbiografi fra 1985. Sidstnævnte kildetyper er anvendelige, da guvernementaliteten nødvendigvis skal udtrykkes eksternt ligesom den formuleres internt. Artikuleringen aktiverer formentligt guvernementaliteten, hvorved dens tilsigtede effekter kan realiseres og erkendes. Der optræder altså et dynamisk relationelt forhold imellem kilderne på flere niveauer, hvilket således anerkendes og forfølges herunder.

STÅ SKOLERET – FN-PAGTEN OG DET HELLIGE HVERV

Et omfattende lovgivningsarbejde på Rigsdagen i foråret 1950, som udsprang af en 1100-siders betænkning fra *Den store Grønlandskommission* (1948-50), der af statsminister Hans Hedtoft blev nedsat med henblik på en hurtig modernisering

²⁹ Billig: *Banal Nationalism*, 6 og 75-76.

³⁰ Udenrigsministeriets arkiv (herefter UM) 119.M2a, pk. I-VI, 1946-54; UM.119.M2b, pk. I-II, 1954, RA.

af kolonien Grønland, affødte en sand omkalfatring af den grønlandske erhvervsstruktur, administration samt sundheds- og skolevæsen med sigte på en snarlig integration i Danmark. Planen blev kendt som Nyordningen eller G-50, og den medførte, at handelsmonopolet, der institutionaliseredes af *Den Kongelige Grønlandske Handel* (KGH) siden 1776, skulle ophæves, koloniens tvedelte nord-syd administration samles i et landhøvdningsembede samt sygehus- og skolevæsenet indrettes på at kunne inddæmme den omsiggribende tuberkulose og styrke grønlændernes danskundskaber.³¹ G-50 medførte også, at den rodfæstede isolationspolitik, der havde adskilt grønlænderne fra omverdenen siden forstrandsrettens proklamation i 1794,³² nødtvungent blev forladt, da den ikke længere var forenelig med en moderne erhvervsøkonomi baseret på eksportfiskeri modsat traditionel lokalfangst af hvalfisk og sælhunde, amerikanernes militære tilstedeværelse grundet 1941-grønlandsoverenskomsten³³ og afkoloniserings-tendenserne i FN fra 1946.³⁴ Hvorledes hang disse ændringer sammen med danskernes grønlandspolitik i FN?

FN-pagten fastslog i 1945 med kapitel XI, at kolonimagterne som "et helligt hverv" skulle sikre kolonibefolkningernes velfærd ved "et fuldt mål af selvstyre".³⁵ Til at forestå supervisionen med Pagtens ord oprettedes 4. komité, hvori kolonipolitiske drøftelser kunne foregå ud fra de informationer, som kolonimagterne opfordredes til at fremsende årligt. Kolonispørgsmålet kom derved til at nyde øget international opmærksomhed. Således pålagde Pagtens art. 73e:

at fremsende regelmæssigt til generalsekretæren til underretning, med sådanne be-
grænsninger, som sikkerhed og forfatningsmæssige hensyn måtte kræve, statistiske
og andre oplysninger af teknisk natur vedrørende økonomiske, sociale og undervis-
ningsmæssige forhold i de områder, for hvilke de [kolonimagterne] hver især er an-
svarlige.³⁶

31 Kjær Sørensen: *Danmark-Grønland*, 143-185.

32 Bobé: *Diplomatarium*, 393. Forstrandsret forstås bl.a. som muligheden for at regulere færdsel på stranden og dets farvand.

33 Under henvisning til Monroe-doktrinen af 1823 undertegnede amerikanerne med uafhængig gesandt H. Kauffmann 9. april 1941 en aftale, der gav det amerikanske militær lov til at anlægge militæranlæg i Grønland, så længe faren mod det amerikanske kontinent i bred forstand bestod. De amerikanske baser bibeholdtes under Den kolde Krig, da Grønland stod geopolitisk centralt i forhold til Sovjetunionen. Lidegaard: *I kongens navn*, 179-188 & 195-200.

34 Kjær Sørensen: 'Ophævelsen', 159-190.

35 <http://www.unric.org/da/fn-pagten> (5.10.2014), art. 73. "Et fuldt mål af selvstyre" handler bl.a. om bestræbelser på at ligestille kolonimagten og kolonien i politisk, økonomisk og socialt henseende; Beukel et al: *Afvikling*, 73.

36 Jf. note 35.

For at dette arbejde hurtigst muligt kunne begynde, bad FN's generalsekretær Trygve Lie i 1946 alle medlemslandene indberette til FN, hvorvidt de besad kolonier eller ikke-selvstyrende områder. Danmark modtog også en sådan skrivelse. Skrivelsen resulterede i en intern automatreaktion hos Grønlands Styrelse og Udenrigsministeriet, der stod henholdsvis for den daglige administration af kolonien og håndteringen af spørgsmålet om koloniens statsretlige stilling i FN. Automatreaktionen kan givetvis tolkes som sikkerhedsforanstaltningernes første markering. Således udtalte Udenrigsministeriet 5. september 1946, at:

Efter Udenrigsministeriets formening er der ingen grund til at fremdrage Grønland i [...] forbindelse [med indberetningspligten], idet man ikke mener, at dette land falder ind under begrebet ikke-selvstyrende områder, således som det er defineret i de anførte bestemmelser i De forenede Nationers forfatning.³⁷

Embedsmændene søgte givetvis at beskærme Grønland mod indberetningspligten, da disse ikke betragtede Grønland som en traditionel koloni indbegrebet af udbytning.³⁸ Ministeriets afvisende holdning skyldtes givetvis også, at det ikke ønskede øget international opmærksomhed rettet imod den danske aktivitet i Grønland, der siden 1700-tallet jo var lukket land for omverdenen, hvorved udøvelsen af koloniguvernementaliteten kunne trues. Danmarks FN-delegation, personificeret ved landstingsmand Hermod Lannung (RV), mente imidlertid ikke, at delegationen under kommende forhandlinger "kunne modsætte sig, at Pagtens bestemmelser ogsaa gøres gældende overfor Danmark".³⁹ Derfor blev Danmark efter delegationens opfattelse nødt til at anmelde Grønland som koloni til FN, selvom delegationen havde forståelse for, at Udenrigsministeriet og Grønlands Styrelse søgte det undgået. Lannung fastslog således under et møde i 4. komité 14. november 1946, at Danmark agtede at indsende oplysninger om Grønland,⁴⁰ hvilket blev gjort med en rapport samme år. Rapporterne blev fra udgangen af 1946 diskuteret i et ad hoc-udvalg under 4. komité, fremdeles benævnt 73e-udvalget, der fra 1950'erne gradvist blev et stående udvalg. Udvalget bestod af alle FN's otte kolonimagter og et tilsvarende antal ikke-kolonimagter, hvorved paritet i udvalget sikredes. Det centrale faktorspørgsmål, der omhandler de nødvendige faktorer for anerkendelse af koloniale statusændringer, blev fra 1952 diskuteret i et til lejligheden oprettet underudvalg til 73e-udvalget.⁴¹ Den danske 1946-rapport indeholdt således denne grundtanke om danskernes tutelariiske arbejde i Grønland: "Denmark's policy in Greenland pursues the sole object of pro-

37 Udenrigsministeriets udtalelse af 5. september 1946 omhandlende ikke-selvstyrende områder. UM.119.M2a, pk. I, RA.

38 Beukel et al: *Afvikling*, 167.

39 Indberetning fra den danske FN-delegation af 28. oktober 1946. UM.119.M2a, pk. I, RA.

40 Lannungs Tale i 4. udvalg af 14. november 1946. UM.119.M2a, pk. I, RA.

41 Beukel et al: *Afvikling*, 82ff.

tecting and developing the Greenland population so that in time it may attain an economic and social-ethical standard which will enable it to live in free communication with the rest of the world."⁴²

I det hele taget fandtes der ingen sprængfarlige elementer i 1946-rapporten, der kunne true den danske grønlandspolitik, hvilket kontorchef Finn Friis klargjorde 6. december 1946 ved at skrive i en notits, at rapporten "uden Skade kunne afgives til de Forenede Nationers Sekretariat".⁴³ Dermed synes det klart, at den danske grønlandspolitik i FN allerede fra starten indoptog dybdegående strategiske overvejelser til bevarelse af Grønland for Danmark. Danskerne ønskede givetvis at signalere, gennem eksponering af det tutelariske koloniregimente, at problemerne i Grønland blev taget alvorligt. Hermed honoreredes kravet om hensynet til kolonibefolkningens velfærd samtidig med, at "Skade" mod den danske grønlandspolitik eller koloniguvernamentalitet strategisk blev forsøgt afværget, da man formedelst det tutelariske koloniregimente som legitimeringskode netop forsvarede guvernamentalitetens ret til at virke i Grønland fremover.

Dette forhold kom ydermere til udtryk i departementschef Eske Bruns selvbiografi fra 1985, der med behørigt forbehold for selvbiografigenren og tidsafstanden til begivenhederne virker troværdig, idet han skrev, at Danmark hvert år måtte "stå skoleret" i FN fordi, landet besad højhedsretten til Grønland. Forestillingen om at "stå skoleret" synes at forenes i sikkerhedsmekanismens genetik, da Danmark ved at "stå skoleret", forstået som en ubehagelig situation, man helst havde været foruden, netop fik mulighed for at hævde sig som liberal kolonimagt i FN ved reformprogrammer såsom G-50 modsat medkolonimagterne, der ikke havde ressourcer til at understøtte en lignende udvikling i deres tætbefolkede kolonier.⁴⁴ Hermed synes den danske anerkendelse af og distancering fra rollen som koloniasator sideløbende at forenes i strukturer, der kan tolkes som den koloniguvernamentale sikkerhedsmekanismes intern-eksterne udtrykkslinje undfanget i det tutelariske koloniregimente som legitimeringskode efter 1946. Hvorledes udtryktes den banale nationalisme sideløbende med ovenstående kompleks?

INGEN BEDRE EGNET NATION

Udenrigsminister Gustav Rasmussen modtog i december 1946 et memorandum fra den amerikanske udenrigsminister James Byrnes, hvori det hed, at USA ønskede at købe Grønland af Danmark. Uden at gå i direkte detaljer med de amerikanske interesser i Grønland,⁴⁵ så skal det alligevel bemærkes, at amerikanerne

42 Information concerning Greenland (1946). UM.119.M2a, pk. I, RA.

43 Oplysninger vedrørende Grønland v/ Finn Friis af 6. december 1946. UM.119.M2a, pk. I, RA.

44 Kjær Sørensen: *Danmark-Grønland*, 153. I 1950 boede henved 22.500 grønlandere i Grønland, jf. 212.

45 De multifacetterede amerikanske interesser i Grønland berøres ikke i dybden, fordi det antages at være rimeligt af pladshensyn blot at sammenfatte og tolke interesserne som del af det pres, der rettedes mod Danmark. Det øvrige pres kom derudover gennem FN og i form

havde geopolitiske interesser i Grønland som følge af den gryende kolde krig med Sovjetunionen. Grønland fungerede nemlig som trædesten på overfarten mellem Nordeuropa og Nordamerika.⁴⁶ Amerikanernes forslag blev blankt afvist af den danske udenrigsminister, da salget ikke kunne forsvares indenrigspolitisk.⁴⁷ Sammenholdt med afkoloniseringstendenserne i FN, så medførte forslaget fra USA, at der lagdes øget pres på Danmark, hvilket måske internt aktiverede den banale nationalisme kendetegnet ved dets stærke imperativ om at bevare nationens territoriale integritet. Den banale nationalisme blev formodentligt derefter løftestang for, at forestillingen om det tutelariske koloniregimente kunne vinde gehør som bevaringsstrategiens interne og eksterne legitimeringskode. Landsfoged for Sydgrønland C.F. Simony, der overtog embedet efter Brun,⁴⁸ skrev således 10. maj 1947 til distriktslæge Jørgen Rendal i Nanortalik, at: "Det nytter heller intet, at De anfører noget i Retning af, at saa er Danmark ikke egnet til at fortsætte sit Kolonisationsarbejde heroppe, for der findes ingen bedre egnet Nation [...] USA, der vel er nærmest til at overtage det, vil ikke afse en Cent".⁴⁹

Heri fremførtes forestillingen om, at Danmark var et foregangsland, der ikke tålte sammenligning med de øvrige kolonimagter, når det kom til konkrete tiltag til gavn for den indfødte befolkning. Således må det implicit fremgå, at Danmark ifølge Simony udfyldte sit hellige hverv som foreskrevet i FN-pagten alene ved sin hævdvundne virksomhed i Grønland. Omvendt vil andre kolonimagter, underforstået USA, ikke kere sig tilsvarende om befolkningens velfærd, men derimod alene have blik for de militærstrategiske gevinster ved at besidde Grønland. Netop derfor skulle danskerne forblive i Grønland. Den holdning deltes af FN-repræsentant og landstingsmand Hermod Lannung (RV). Lannung udtalte således på Radikale Venstres landsmøde i juni 1948, at FN-pagtens forskrifter om kolonispørgsmålet kunne føre til, at kolonier på sigt "betragtes som noget i Retning af en Slags Fælleseje under De forenede Nationer". En løsning herpå, der tilmed kunne styrke Danmarks stilling overfor USA, var ifølge Lannung, at Danmark "saa snart passende Lejlighed frembyder sig ændre Grønlands Stilling" fra koloni til en integrerende del af landet.⁵⁰ Lannung synes dermed at have en reaktionskrævende forestilling om, at det var et spørgsmål om tid, førend integrationsmulighederne forsvandt til fordel for et internationalt koloniformynderi til skade for Danmarks ambitioner om at integrere Grønland.⁵¹ Forannævnte trusselsbil-

af grønlandske ønsker i forhold til integrationen. Hvis læseren ønsker en mere udførlig gennemgang af de amerikanske interesser i Grønland, så kan man med fordel orientere sig i Amstrup: 'Grønland' og Bo Lidegaard: *I kongens navn*.

46 Jf. note 33 om Monroe-doktrinen og 1941-traktaten.

47 Kjær Sørensen: *Danmark-Grønland*, 137ff.

48 Eske Brun var landsfoged i både Nord- og Sydgrønland i perioden 1941-45.

49 Heinrich: *Eske Brun*, 52.

50 *Politiken* 20.5.1948: "Grønland bør være en Del af Danmark".

51 Jf. tanken om "tidslommen" i afsnittet "Afvikling eller oversættelse".

lede imod Danmarks territoriale integritet, der hjemligt desforuden udfordredes gennem Islands løsrivelse i 1944 og indførelsen af Færøernes hjemmestyre i 1948, kunne imødekommes ved en fuldstændig integration af Grønland i kongeriget gennem den igangværende grundlovsrevision.⁵² Også departementschef Eske Brun⁵³ mente, at FN-delegationen i forhandlingerne skulle sørge for, at indberetningspligten, underforstået den endegyldige afklaring på faktorspørgsmålet, "ikke spænder ben for vore ønsker med hensyn til Grønland".⁵⁴ Også på Rigsdagen var tidligere og kommende statsminister Hans Hedtoft fortsat optaget af grønlandsspørgsmålet, da han under et møde i Rigsdagens Grønland-udvalg 28. februar 1952 udtalte, at "Vi bør tilstræbe i den nye grundlov utvetydigt at fastslå, at Grønland er en uadskillelig del af det danske rige". Hedtofts holdning blev støttet af de øvrige udvalgsmedlemmer ligelig de grønlandske repræsentanter Augo og Frederik Lynge.⁵⁵

Ovenstående kildeuddrag giver gennemgående udtryk for, at når integrationen indledtes, så skulle hverken amerikansk købsiver eller FN-luner blokere processen, idet højhedsretten over Grønland, herunder retten til at integrere kolonien om ønsket, betragtedes som et suverænt dansk anliggende. Denne holdning blev diskret fremført af Lannung 15. november 1952 under et møde i 4. komité, da han udtalte, at kolonimagten alene havde "the right to determine for itself the constitutional status of the territories under its sovereignty".⁵⁶ Endskønt de ovenstående kildetyper er blevet til i forskellige sammenhænge, så synes den ensartede tematik hos ophavspersonerne, der både havde personlige relationer, var kolleger og besad stor indflydelse på dansk grønlandspolitik som helhed,⁵⁷ at illustrere koloniguvernamentalitetens bevaringsstrategi udtrykt ved banal nationalisme anskuet som element i sikkerhedsmekanismen.

Helt grundlæggende kanaliserede den banale nationalisme antageligt sine kræfter, personificeret af disse aktører og institutionaliseret ved Udenrigsministeriet og Grønlandsadministrationen, over i bestræbelser på at opnå international velvilje eller goodwill i FN ved fremførelsen af det tutelærisk koloniregime som legitimeringskode for den danske kolonisation i Grønland, hvorved koloni-

52 I 1946 nedsattes en forfatningskommission, der bl.a. foreslog en ændring af Grønlands statsretlige stilling.

53 Som følge af G-50 blev Grønlands Styrelse i 1950 omdannet til et departement under Statsministeriet. Grønlanddepartementet blev ledet af Eske Brun i perioden 1950-64.

54 Møde i Udenrigsministeriet med den danske 73e-udvalgsdelegation, 28. september 1951. UM.119.M2a, pk. III, RA.

55 Møde i Rigsdagens Grønlandsudvalg, 21. feb. 1952. Statsministeriet, Forfatningskommissionen af 1946 - 1946-1953, Plenarmødereferater, Rigsdagens Grønlandsudvalg, RA.

56 Statement made by Mr. Lannung in the Fourth Committee on November 15, 1952, s. 7. UM. 119.M2a, pk. VI, RA.

57 Heinrich: *Eske Brun*, 220ff.

gouvernementaliteten kunne skærmes.⁵⁸ Dertil skal man ikke undervurdere betydningen af, at Danmark besad samtykkets magt eller grønlandskortet i forhold til USA, hvormed menes, at Danmarks udenrigspolitiske interesser kunne fremmes netop fordi, Danmark ejede et område, hvortil amerikanerne geopolitisk ønskede militæradgang.⁵⁹ I dette lys skal det danske købsafslag i 1946-47 og den gennemgribende revision af 1941-overenskomsten i 1951, der opsatte klare endskønt vidtgående retningslinjer for den amerikanske basedrift, formentlig ses.⁶⁰ Den banale nationalisme synes overvejende at have været en indflydelsesrig understrøm til forestillingen om det tutelærisk koloniregimente indenfor sikkerhedsmekanismen, selvom den banale nationalisme lejlighedsvist synes at være en egenhændig drivkraft i argumentationskomplekset. Hvorledes samordnedes den banale nationalisme med forestillingen om tutelærismen i de danske bestræbelser på endegyldigt at fastslå Grønlands stilling efter 1953-grundlovsændringen?

AT REJSE EN VIND, DER BLÆSER I SOVJETS SEJL

5. juni 1953 trådte en revideret udgave af Danmarks Riges Grundlov i kraft, hvor §1 fastslog, at grundloven skulle gælde for "alle dele af Danmarks Rige". Hermed var Grønland integreret i det tidligere moderland med egen folketingsrepræsentation fastsat til to medlemmer.⁶¹ Prøvelserne var imidlertid ikke ovre endnu. I FN var føromtalt faktorspørgsmål blevet aktuelt nogle år forinden, da kolonidebatten blev stadig mere fjendsk overfor kolonisystemet. Dette vakte bekymring hos kolonimagterne, fordi kolonispørgsmålet i højere grad "rejser en vind, der blæser i Sovjets sejl",⁶² hvilket potentielt kunne forskyde magtbalancen mellem NATO-landene⁶³ og Sovjetunionen i sovjetisk favør. Der var således en reel risiko for, at Sovjetunionen med held ville udnytte kolonidebatten til at svække kolonimagterne, der mestendels bestod af NATO-lande, geopolitisk.

En sådan udvikling kunne i værste fald virkeliggøre den frygt for, at kolonierne blev "Fælleseje under De forenede Nationer", som Hermod Lannung fremførte i 1948.⁶⁴ I dette storpolitiske spil skulle Danmark udforme sin bevaringsstrategi uden, at det kompromitterede forestillingen om det tutelærisk koloniregimente, som siden 1946 tilstod Danmark afgørende velvilje i kolonispørgsmålet hos begge

58 Spørgsmålet om velvilje eller good-will drøftes i afsnittet "At rejse en vind, der blæser i Sovjets sejl".

59 Amstrup: *Grønland*, 198; Beukel et al: *Afvikling*, 384.

60 Beukel et al: *Afvikling*, 54ff.

61 [http://www.ft.dk/Dokumenter/Publikationer/Grundloven/Danmarks%20Riges%20Grundlov. §1 og 28](http://www.ft.dk/Dokumenter/Publikationer/Grundloven/Danmarks%20Riges%20Grundlov.%1%20og%2028) (19.10.2014).

62 Beukel et al: *Afvikling*, 235ff; Fortrolig referat – Hollandsk memorandum, 20. jul. 1952, s. 10. UM.119.M2a, pk. V, RA.

63 NATO oprettedes i 1949 som en vestlig forsvarsalliance mod Sovjetunionen. Danmark var stiftende medlem.

64 Jf. note 50.

blokddannelser.⁶⁵ Nøglen til at realisere integrationsplanerne var, at udforme FN's faktorlister, forstået som stærkt værdiladte desuagtet vejledende resolutioner om kriterierne for, hvornår en given koloni opfyldt FN-pagtens forskrift om "et fuldt mål af selvstyre",⁶⁶ bedst muligt for Danmark. 12. december 1951 fremsendte Eske Brun således et brev til Nils Svenningsen, direktør i Udenrigsministeriet,⁶⁷ hvori der stod, at embedsmænd i grønlandsdepartementet havde drøftet muligheden for, at:

opstille det kriterium [faktor], om moderstaten har udnyttet den pågældende koloni mere eller mindre til sin egen økonomiske fordel [...] Et sådant kriterium vil jo afgjort være i Danmarks favør ud fra en snævrere betragtning, idet vort forhold til Grønland i den henseende må formodes at være hævet over enhver kritik.⁶⁸

Endskønt tanken om at benytte det tutelariske koloniregimente som egentlig spydspids i dansk FN-kolonipolitik hurtigt blev forladt, så vidner alene tankens interne fremsættelse om, at der blandt de øverste beslutningstagere, underforstået guvernementalitetsudøvere, fandtes klare forestillinger om tutelarismens fortrin i faktorspørgsmålet. Det tutelariske koloniregimente kunne imidlertid bedst fremføres, såfremt "Danmark fortsat bevarer den good-will, vi har opnået" som mægler mellem blokkene i kolonispørgsmålet, thi Danmark betragtedes jo som en liberal kolonimagt.⁶⁹ Det var givetvis et bærende element i strategien at holde Grønland ude af blokkenes søgelys, hvilket kunne opnås ved, at den danske FN-delegation sindrigt udnyttede den asymmetriske opmærksomhedsfordeling, der i FN fandtes på kolonispørgsmålet. Belgiens uvilje til international opmærksomhed mod Belgisk Congo og Hollands indberetningsophør om Antillerne og Surinam i 1951-52 havde antageligt medført, at Danmarks behandling af Grønland blev mindre kontroversiel grundet koloniens ringe størrelse, fjerne beliggenhed og verdenssamfundets forestilling om moderlandets tutelariske koloniregimente.⁷⁰ I dette anspændte forhandlingsklima forsøgte Danmark at agere den tyste brobygger,⁷¹ der målrettet arbejdede på at opspare velvilje mod integrationsplanen som funktion af diplomatiets FN-arbejde, indfasningen af 'G-50-reformen' i Grønland og vedtagelsen af ovennævnte grundlovsparagraffer.

I forfatningskommissionen arbejdedes der målrettet på at skabe symmetri mellem den danske FN-politik og Grønlands statsretlige stilling. Derfor forekom det ubejligt, da den internationalt anerkendte folkeretsprofessor Alf Ross i sin

65 Petersen: *Grønlandssagens behandling*, 54. Jf. note 54, referatets s. 4.

66 Jf. note 35.

67 Svenningsen var UM-direktør 1941-45, 1951-61. Christensen et al.: *Danmark besat*, 500f.

68 Brev fra Eske Brun til direktør Svenningsen, 12. december 1951. UM.119.M2a, pk. IV, RA.

69 Brev fra Hermod Lannung til legationsråd Dons Møller, 3. juli 1952. UM.119.M2a, pk. V, RA.

70 Beukel et al.: *Afvikling*, 68; Petersen: *Grønlandssagens behandling*, 47.

71 Fortroligt referat – Hollandsk memorandum, 20. juli 1952, s. 11. UM.119.M2a, pk. V, RA.

egenskab af konsulent til forfatningskommissionen i sommeren 1952 indsendte et forslag, der sigtede på markant at ændre den anførte ordlyd i den kommende grundlov. Ross foreslog grundlæggende, at den ny grundlov skulle betragte Grønland som et selvstyrende folkesamfund indenfor kongeriget ligesom Færøerne.⁷² Hvis Ross' forslag, indsendt som responsum, blev offentliggjort i forfatningskommissionens betænkning, så ville det potentielt have skabt uklarhed om den danske kolonipolitiske linje. Det måtte for alt i verden ikke ske, fordi det kunne besværliggøre integrationsprocessen. Derfor pressede flere ledende embedsmænd og politikere Ross til ubemærket at lade forslaget glide ned i syltekrukken.⁷³ Hændelsen vidner atter om, sammenholdt med den enighed om en farbar statusændring, der var nået med de grønlandske repræsentanter i februar 1952,⁷⁴ at sikkerhedsmekanismen forsøgte at annullere både interne og eksterne trusler mod koloniguvernamentalitetens fortsatte virke. Det skulle kort sagt ikke være muligt at sætte en kritisk finger på den danske tilstedeværelse i Grønland endsige på den danske kolonipolitik. Og det var med god grund.

I slutningen af 1952 var det anspændte forhandlingsklima nemlig blevet så belastende for kolonimagterne, at de under et møde 11. september i den hollandske FN-delegation diskuterede, hvorledes den skadelige og verdensomspændende antikoloniale polemik bedst kunne tøjles. Den britiske gesandt var angiveligt så overrasket over den ophidsede stemning mod kolonimagterne, at han efter det danske mødereferats oplysninger udtalte, at "indsendelse af oplysninger [om ikke-selvstyrende områder] skulle være et 'fredeligt foretagende' og oplysningerne skulle blot være tilgængelige for interesserede i biblioteket".⁷⁵

Endskønt udtalelsen sikkert skulle tages med behørigt forbehold, så tolkede Udenrigsministeriet det ganske anderledes. I margen har læseren af det fortrolige mødereferat, formentlig en af ministeriets ledende embedsmænd, med en blålig farveblyant sat et fedt udråbstegn ud for den britiske gesandts udtalelse. Eftersom ministerielle embedsmænd i reglen ikke er kendt for deres storsælgende humor, så må udråbstegnet sammenholdt med det ovenstående illustrere, at danskerne tidligt havde erkendt, at kolonisystemets dage var talte. Andre lande var først ved at vågne fra en drømmeverden om gode muligheder til bevarelse af kolonisystemet. Danmark havde således tidligt erkendt, at det på sigt kunne få alvorlige følger for administrationen af Grønland, hvis der ikke handledes rettidigt og korrekt. Hvis de øvrige kolonimagter ikke indså det faktum hurtigst muligt, så kunne det også bringe den danske grønlandsadministration i fare, fordi hele kolonisystemet risikerede at blive undergravet uden, at det var muligt at tage forholdsregler.

72 Beukel et al: *Afvikling*, 259.

73 En detaljeret gennemgang af Ross-affæren findes i Beukel et al: *Afvikling*, 247-268.

74 Jf. note 2 og 54.

75 Møde i den hollandske delegation den 11. sep. 1952 v/ Holten Eggert. 119.M2a, pk. V, RA.

Derfor skulle kolonimagterne hurtigst vende verdensopinionen i eget favør, hvis de skulle gøre sig den mindste forhåbning om i det mindste at bevare rester af de smuldrende imperier. Gesandt William Borberg klargjorde således efter den britiske gesandts udtalelse,⁷⁶ at: "Den bedste fremgangsmåde [til at mildne den antikoloniale stemning] var måske at understrege sin gode administration, sit arbejde for en sund og fornuftig udvikling, vise stolthed over dette arbejde og til kritikerne sige: 'I forstyrre denne vor opbygning'".⁷⁷

Hermed havde Borberg nøje udgrænset det tutelariske koloniregimes kardinalpunkter overfor sine kolleger med henblik på, at sidstnævnte kunne bruge disse til at skabe en mere positiv stemning omkring deres koloniherrredømmer. Borbergs udtalelse var mindre konfrontatorisk og mere elegant end det forslag, som Brun året forinden internt havde forelagt Svenningsen, fordi Borberg, givetvis under instruktion fra forannævnte herrer, lykkes at balancere på en yderst hårfin grænse kendetegnet ved, at det følgelig var alle kolonimagterne, som sideløbende skulle fremføre de godgørende og ophjælpende elementer i deres kolonibestyrelse modsat den konfrontatorisk-selvretfærdige linje, Brun kortvarigt og internt havde foreslået.

Dermed forsøgte Borberg at sidestille kolonimagterne som tutelariske frontkæmpere velvidende, at dette i praksis aldrig kunne honoreres af de fleste kolonimagter.⁷⁸ På den ene side besad de færreste kolonimagter ressourcer til at modernisere deres folke- og omfangsrige kolonier, og på den anden side betød den asymmetriske opmærksomhedsfordeling på kolonispørgsmålet, at visse kolonier allerede var mærket som lidet levedygtige. Det var med andre ord umuligt at iværksætte en "sund og fornuftig udvikling" i de afrikanske og asiatiske kolonier modsat det, som G-50 tilstræbte i Grønland. Hvorfor fremførte Borberg, der jo var en yderst erfaren diplomat, disse tanker, når han uden tvivl vidste, at de øvrige kolonimagter svært kunne opfylde dem?

Danmark havde interesse i at fremstå som et mønstereksempel på koloniudvikling,⁷⁹ hvorved muligheden for at bevare Grønland øgedes. Ræsonnementet har givetvis været, at Danmark kunne forstærke sin bevaringsstrategi, hvis det danske koloniregime i Grønland modstilledes mere kontroversielle koloniregimer. Borbergs argumentation kan på den ene side udlægges som et ihærdigt dansk forsøg på at købe tid indenfor det antikoloniale klima til, at effekterne af G-50 fik mulighed for at vise sig. Det ville styrke mulighederne for gnidningsfri international anerkendelse af de danske integrationsplaner. Og på den anden side kan Borbergs udtalelse tolkes som et spidsfindigt forsøg på at slå en kile ned mel-

76 William Borberg var Danmarks faste delegerede til Folkeforbundet mellem 1928-40, og mellem 1947-56 var han Danmarks faste delegerede til FN.

77 Møde i den hollandske delegation den 11. september 1952 v/ Holten Eggert. 119.M2a, pk. V, RA.

78 Jf. note 44.

79 Jf. Bruns brev til Svenningsen, note 68.

lem de liberale og illiberale kolonimagters kvalitativt forskelligartede kolonibestyrelse atter til gavn for Danmarks integrationsplaner.

I hele processen ledende frem til anerkendelsen af Grønlands integration i efteråret 1954 var det således altafgørende ikke at vise, at "Danmark ikke selv føler sig alt for sikker i sin sag",⁸⁰ da dette kunne vække skadelig mistanke blandt de antikoloniale lande, anført af Sovjetunionen, om usikkerhed i spørgsmålet om national eller international kompetence i kolonianliggende; skrækscenariet må stadigvæk have været "Fælleseje". Usikkerhed kunne rejse en vind, der ville blæse i "Sovjets sejl", dersom Danmarks balancegang mellem blokkene ikke oprettholdtes. Gunstige afstemningsrammer udgjorde indtil 1954 derfor kongevejen i dansk FN-politik, hvorfor Hermod Lannung, der var yderst indflydelsesrig i 4. komité og 73e-udvalget, tilstræbte faktorlisterne udformet på en ønskværdig måde.⁸¹ I et hele viser danskernes interne og eksterne udtalelser, givetvis indirekte, at Danmark kun agerede den tystne brobygger, underforstået udviste solidaritet med de øvrige kolonimagter og kontenance mod de antikoloniale lande, fordi det gav størst gevinst. I sommeren 1954 ønskede Danmark således ikke at beholde sit medlemskab af 73e-udvalget til trods for opfordringer fra de øvrige kolonimagter, fordi danskerne regnede med, at integrationen af Grønland blev godkendt i FN henover efteråret. Med fuldbyrdelsen af integrationen, så var der nemlig ingen tvingende grund til, at Danmark fortsat stod midt i den kolonipolitiske krudttønne med risiko for, at Grønlands nyvundne status senere kunne betvivles.⁸²

Fra 18. januar 1952 over 10. december 1952 til 27. november 1953 blev henholdsvis Resolution 567 (VI), Resolution 648 (VII) og Resolution 742 (VIII) vedtaget.⁸³ Resolution 648 var vejledende ved grundlovsændringen i juni 1953, mens Resolution 742 var vejledende, da Grønland af FN anerkendtes som en integrerende del af Danmark i november 1954. Indholdet i de enkelte resolutioner skal af pladshensyn ikke fremdrages i detaljen. Det skal blot bemærkes, at Lannung som drivkraft i 4. komité og 73e-udvalgets resolutionsarbejde lykkedes at indoperere en tredelt model i Resolution 742 modsat resolutionerne 567 og 648,⁸⁴ der kun opererede med et tvedelt spor udtrykt ved den givne kolonis selvstændighed fra eller fri association med moderlandet.⁸⁵ Modellen i Resolution 742 gik tværtom ud på, at opnåelse af "et fuldt mål af selvstyre" kunne realiseres ved opnåelse af

80 Brev fra FN-delegationen til UM, 27. maj 1954. UM.119.M2b, pk. I, RA.

81 Beukel et al: *Afvikling*, 201, 245ff.

82 Referat - Danmarks medlemskab af udvalget til behandling af oplysninger vedrørende ikke-selvstyrende områder (73e-udvalget): Situationen efter ophøret med at indsende oplysninger om Grønland, s. 9f. UM.119.M2b - pakke I, RA.

83 Findes genoptrykt i Beukel et al: *Afvikling*, 409-420.

84 Beukel et al: *Afvikling*, 201.

85 Resolutionerne 567 (VI) af 18. jan. 1952 og 648 (VII) af 10. dec. 1952. Optrykt i: Beukel et al: *Afvikling*, 409-415. Fri association forstås som en statsretlig tilstand mellem selvstændighed fra og integration i moderlandet.

uafhængighed fra, fri association med eller integration i moderlandet ved forskellige tegn på politisk, økonomisk og social udvikling i den givne koloni.⁸⁶

Muligheden for at integrere kolonien i moderlandet som følge af Resolution 742's vedtagelse i november 1953, altså kun fem måneder efter den danske grundlovsændring i juni, der indlemmede Grønland i Danmark, betød, at der herefter var gode betingelser for at opnå FN's anerkendelse af bemeldte integration. Således holdt Eske Brun en tale 7. september 1954 i FN, hvori han fortrinligt forenede sikkerhedsmekanismens udtryk, forstået som tutelarisme og banal nationalisme, igennem ordene om, at "Greenland has never been a colony in the classical sense of this word",⁸⁷ hvorefter fulgte en udredning over landets 1000-årige tilknytning til Norden, der blandt andet havde bevirket, at det grønlandske samfund var ophjulpet erhvervsøkonomisk, socialt og politisk med grønlandsk folketingsrepræsentation. Sidstnævnte imødekom grønlandske krav om folketingsrepræsentation.⁸⁸

Den danske delegation blev således suppleret af de to nyvalgte grønlandske folketingsmedlemmer Augo og Frederik Lyngé. De grønlandske folketingsmedlemmers tilstedeværelse skulle understrege, at Danmark upåklageligt opfyldte ovenstående faktorer tilfredsstillende netop fordi, at den tidligere koloni utvetydigt havde opnået ligelig repræsentation i det tidligere moderland. De grønlandske folketingsmedlemmer blev imidlertid ikke kun brugt som pyntegenstande til gavn for den danske delegation, men blev aktivt inddraget i spillet om Grønlands statsretlige status i FN. Således udtalte Frederik Lyngé dagen efter Eske Bruns karakteristik af Grønland som utraditionel koloni, at:

Since the earliest time of colonization Denmark has always treated the Greenlanders most humanely, and there never was any exploitation [...] The Danish officials in Greenland, as well as the people of Denmark, have made great and most laudable efforts for the advance of the Greenlanders and their cultural, social and economic development.⁸⁹

Lyngés udtalelse blev et fejende crescendo for de danske forsøg på at overbevise FN-medlemmerne om Danmarks oprigtige intentioner for Grønland. Nu var det ikke længere kun koloniherrén, der udtalte sig rosende om sin egen indsats. Nu kunne FN-medlemmerne også høre, at de tidligere koloniundersætter værdsatte den godgørende eller tutelariske vejledning, som danskerne gennem tiden havde udvist, og som Grønland endnu havde glæde af.

86 Resolution 742 (VIII) af 27. november 1953. Optr trykt i: Beukel et al: *Afvikling*, 417-420.

87 Statement by Eske Brun to the U.N., 7. September 1954. UM.119.M2b, pk II, RA.

88 Jf. note 2 og 55.

89 Statement by Frederik Lyngé, Member of the Danish Parliament representing North Greenland, to the UN Committee on Information from Non-Self-Govern, 8th September 1954. UM.119.M2b, pk II, RA.

Hermed opfyldtes faktorerne i Resolution 742 tilfredsstillende. Efter to måneders deliberation kom Resolution 849 (IX) af 22. november 1954, der indeholdt FN's endegyldige anerkendelse af Grønlands integration i Danmark, til afstemning med resultatet 33 ja-stemmer, 12 nej-stemmer og fem undladelser.⁹⁰ Hermed var den statsretlige integration i 1953 blevet internationalt anerkendt i et forum, der kun seks år senere, under indtryk af Suez-krisen i 1956, hvor Storbritannien og Frankrig sammen kæmpede for at bevare hævdvundne prærogativer til besejling på Suez-kanalen,⁹¹ vedtog Resolution 1514 (XV), der anbefalede afkolonisering.⁹²

AFVIKLING ELLER OVERSÆTTELSE AF KOLONIGUVERNEMENTALITETEN?

Sikkerhedsmekanismens imperativ om "en fremadskridende annullering af fænomenerne gennem fænomenerne selv" tilsagde givetvis, at Danmark igangsatte en bevaringsstrategi, udtrykt i banal nationalisme og forestillingen om det tutelariske koloniregime, der havde til hensigt at sikre fortsat dansk suverænitet over Grønland.⁹³ Det synes dog bemærkelsesværdigt, at Danmark overhovedet formåede at bevare Grønland, når man indberegner, at hovedparten af verdens kolonier langsomt gled de øvrige kolonimagter af hænde.⁹⁴ Hvorfor lykkedes Danmark at integrere Grønland mellem 1945-54, og hvad kan dette fortælle om koloniguvernementalitetens overlevelsespotentialer?

Islands løsrivelse i 1944, FN's opmærksomhed på kolonispørgsmålet fra 1945-46, amerikanernes købsiver i 1946-47, indførelsen af Færøernes hjemmestyre i 1948 samt undertegningen af en ny grønlandsaftale i 1951 må tilsammen have ansporet koloniguvernementaliteten til at aktivere sin sikkerhedsmekanisme. Grønland synes således at have indtaget en attraktiv plads i geopolitisk og guvernemental henseende, og dette spændingsfelt bevirkede givetvis, at Danmarks balancegang mellem blokannelserne opstod, hvilket tillige affødte den anførte genetik i sikkerhedsmekanismens interne udformning og eksterne udmøntning. Imidlertid kunne denne strategi kun lykkes, såfremt tutelarismen, nøjagtigt afstemt efter den banale nationalismes ønske om at beskytte den territoriale integritet, blev fremført tillidvækkende for at bevare Danmarks ret til fortsat at virke i Grønland. Eftersom Danmark ifølge kilderne besad velvilje på kolonispørgsmålet i FN, muligvis som funktion af verdenssamfundets forestilling om et tutelarisk koloniregime i Grønland, så fik de danske integrationsplaner bedre fremtidsudsigter, da der følgelig ville være mindre FN-modstand herimod. Derudover bør man ikke forklejne tanken om, at en tidslomme åbnede mulighed for, at en koloni-

90 Resolution 849 (IX) af 22. november 1954. Findes optrykt i: Beukel et al. *Afvikling*, 421.

91 Meisler: *United Nation*, 94-114.

92 <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml> (27.10.2014).

93 Foucault: *Sikkerhed*, 72.

94 Jf. Indledningen.

al integrationsproces eller beskærmelse af guvernementaltiteten kun kunne finde sted i overgangen mellem imperiernes storhedstid, FN's grundlæggelse og Suez-krisen, der følgelig i 1960 lukkede tidslommen med FN-resolution 1514 (XV). Jeg forstår begrebet "tidslomme" som et fænomen, der muliggør, at bestemte historiske strukturer, her den koloniale integration, lykkes indenfor et vakuum, der snarligt forsøges udfyldt af udefrakommende kræfter. Dermed kan man efter min mening antage, at der mellem 1945-60 opstod en tidslomme, indikeret af Lanungs frygt for fremtidig "Fælleseje" af kolonierne som begrundelse for hurtig integration af Grønland,⁹⁵ der blev mere snæver, og som Danmark formåede at udnytte ved at aktivere sikkerhedsmekanismen.

I et interview til mig gav daværende landsstyreformand for Grønland Aleqa Hammond (r. 2013-14), der er kendt for sin selvstændighedssøgende politik, udtryk for, at Grønlands integration i Danmark var et første og vigtigt skridt henimod grønlandsk nationsopbygning.⁹⁶ Hermed synes Hammond at abonnere på det tutelariske koloniregimes rationale om en folkelig modningsproces udtrykt ved integrationens civilisatoriske ophjælpning som forudsætning for selvstændighed.⁹⁷ Selvom interviewet kunne have været lidt skarpere, og selvom Hammond formentlig ikke besidder en historikers indsigt på spørgsmålet, så vidner alene tilstedeværelsen af sådanne fortolkningsmatricer i toppen af et selvstændighedsorienteret politisk system formodentligt om, at tydelige resonanser af koloniguvernmentaliteten udøvede indflydelse i hvert tilfælde indtil efteråret 2014. Idet Danmark faktisk lykkedes at integrere Grønland i 1953-54, så virker det i et hele plausibelt, Hammonds tanker ihukommende, at koloniguvernmentaliteten overlevede ved at lade sig oversætte til nye forhold, underforstået ved den amtslige integration,⁹⁸ indenfor tidslommen udtrykt i det anvendte teori-kompleks. Den danske regerings interesser, strategier og muligheder for at integrere Grønland i Danmark synes således at forenes i tidslommens mulighedsbetingelser, der antageligt forhindrede, at koloniguvernmentaliteten nødtvunget afvikledes. Dermed synes koloniguvernmentalitetens overlevelsespotentiale, der var forstærket gennem sit virke siden 1700-tallet, at optræde levedygtigt indtil 1950'erne manifesteret ved den amtslige integration følgelig med bemærkelsesværdige resonanser indtil nutiden.

KONKLUSION

Danmarks koloniguvernmentalitet i Grønland blev 1945-54 presset af FN-pagtens kolonipolitik og den gryende kolde krig, der sammenlagt rettede international

95 Jf. noterne 50 og 51.

96 Olesen: Interview med Landsstyreformand for Grønland Aleqa Hammond, København, 18.9.2014. Jf. Bilag 1 til nærværende artikel.

97 Jf. indledning til afsnittet "Analysestrategi".

98 Jf. note 3.

opmærksomhed mod kolonisystemet. Danmark havde grundlæggende interesse i at bevare magtudøvelsen i Grønland på danske hænder af to årsager. På den ene side gjorde den kolde krigs opblussen Grønland geopolitisk interessant, hvormed Danmark ved at besidde ”grønlandskortet”, underforstået dispositionsretten til Grønland, formentlig kunne indtage en mere central position i verdenspolitikken end tidligere, og på den anden side havde Danmark velsagtens et banalt ønske om at bevare en rodfæstet magtpraksis i en verdensorden, hvor egne og andres oversøiske landområder tilstræbte selvstændighed. Hermed synes den kolonigouvernementale sikkerhedsmekanisme, udtrykt ved tutelarisme og banal nationalisme, strategisk internt-eksternt at være blevet appliceret derhen, at Danmark, forstået som liberal kolonimagt, forsøgte at opspare velvilje som mægler mellem den gryende kolde krigs blokdannelser, hvorved ambitionen om at bevare Grønland for Danmark kunne realiseres.

Dertil bør man ikke underkende, at perioden mellem FN's grundlæggelse i 1945 over Suez-krisen i 1956 til vedtagelsen af FN-resolutionen 1514 (XV) i 1960 formentlig udgjorde en tidslomme, der gradvist blev mere snæver, men som Danmark formfuldendt formåede at udnytte ved at iværksætte ovennævnte strategi, hvorved Grønland i 1953-54 konstitutionelt kunne integreres og internationalt anerkendes som en del af Danmark. Således synes afkoloniseringsfænomenet rettidigt annulleret gennem fænomenet selv ved, at Danmark aktiverede den gouvernementale sikkerhedsmekanisme, støttet af en asymmetrisk opmærksomhedsfordeling på kolonispørgsmålet i FN, hvorfor det virker plausibelt, at den koloniale gouvernementalitet overlevede, endskønt i nye rammer, med resonanser indtil nutiden.

KILDE- OG LITTERATURFORTEGNELSE

Kilder

- Brev fra C.F. Simony til Jørgen Rendal, 10. maj 1947. Findes gengivet i Heinrich (2012), s. 52. Rigsarkivet (RA), Brev fra Danmarks FN-delegation til Udenrigsministeriet, 27. maj 1954. Udenrigsministeriet (UM).119.M2b, pk. I.
- Rigsarkivet (RA), Brev fra Eske Brun til direktør Svenningsen, 12. december 1951. UM.119. M2a, pk. IV.
- Rigsarkivet (RA), Brev fra Hermod Lannung til legationsråd Dons Møller, 3. juli 1952. UM.119. M2a, pk. V.
- Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953. Findes gengivet på: <http://www.ft.dk/Dokumenter/Publikationer/Grundloven/Danmarks%20Riges%20Grundlov> (19.10.2014).
- De Forenede Nationers Pakt af 1945, artikel 73. Findes gengivet på <http://www.unric.org.da/fn-pagten> (5.10.2014).
- FN-resolution 567 (VI) af 18. januar 1952. Findes trykt i Beukel et al. (2007), 409-411.
- FN-resolution 648 (VII) af 10. december 1952. Findes trykt i Beukel et al. (2007), 413-415.
- FN-resolution 742 (VIII) af 27. november 1953. Findes trykt i Beukel et al. (2007), 417-420.
- FN-resolution 849 (IX) af 22. november 1954 (Grønlandsresolutionen). Findes trykt i Beukel et al., 421-422.
- FN-resolution 1514 (XV) af 14. december 1960. Findes gengivet på: <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml> (27.10.2014).
- Rigsarkivet, (RA), Fortroligt referat – Hollandsk memorandum, 20. juli 1952. UM.119.M2a, pk. V.

- Rigsarkivet (RA), Hermod Lannungs Tale i 4. udvalg af 14. november 1946. UM.119.M2a, pk. I.
- Rigsarkivet (RA), Indberetning fra den danske FN-delegation af 28. oktober 1946. UM.119.M2a, pk. I.
- Rigsarkivet (RA), Information concerning Greenland (Danmarks FN-kolonirapport, 1946). UM.119.M2a, pk. I.
- Kongeligt Reskript om den grønlandske Handels Forstrandsrettighed. 16. april 1794. Findes trykt i Bobé (1936), 393.
- Politiken* 20.5.1948: "Grønland bør være en Del af Danmark".
- Rigsarkivet (RA), Møde i den hollandske delegation den 11. sep. 1952 v/ Holten Eggert. 119.M2a, pk. V.
- Rigsarkivet (RA), Møde i Rigsdagens Grønlandsudvalg, 21. februar 1952. Statsministeriet, Forfatnings-kommissionen af 1946 – 1946-1953, Plenarmødereferater, Rigsdagens Grønlandsudvalg.
- Rigsarkivet (RA), Møde i Udenrigsministeriet med den danske 73e-udvalgsdelegation, 28. september 1951. UM.119.M2a, pk. III.
- Rigsarkivet (RA), Oplysninger vedrørende Grønland v/ Finn Friis af 6. december 1946. UM.119.M2a, pk. I.
- Forfatterens interview med Landsstyreformand for Grønland, Aleqa Hammond, 18. september 2014. Findes transskriberet under Bilag 1.
- Rigsarkivet (RA), Statement by Eske Brun to the UN, 7. September 1954. UM.119.M2b, pk. II.
- Rigsarkivet (RA), Statement by Mr. Lannung in the Fourth Committee on November 15, 1952. UM.119.M2a, pk. VI.
- Rigsarkivet (RA), Udenrigsministeriets udtalelse af 5. september 1946 omhandlende ikke-selvstyrende områder. UM.119.M2a, pk. I.

Bøger og tidsskrifter

- Amstrup, Niels: 'Grønland i det amerikansk-danske forhold 1945-1948'. I Niels Amstrup et al.: *Studier i dansk udenrigspolitik*, Aarhus: Forlaget Politica, 1978.
- Beukel, Erik et al.: *Afvikling af Grønlands kolonistatus 1945-54*, København: Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), 2007.
- Billig, Michael: *Banal nationalism*, London: SAGE Publications Ltd, 2014 [1995].
- Bobé, Louis: *Diplomatarium Groenlandicum*, København: C.A. Reitzels Forlag, 1936.
- Brun, Eske: *Mit Grønlandsliv – Erindringer af Eske Brun*, København: Gyldendal, 1985.
- Burchell, Graham et al.: *The Foucault Effect – Studies in Governmentality*, Chicago: The University of Chicago Press, 1991.
- Christensen, Claus et al.: *Danmark Besat*, København: Informations Forlag, 2010.
- Foucault, Michel: *Sikkerhed, befolkning, territorium*, København: Hans Reitzels Forlag, 2008.
- Hague, Rod et al.: *Comparative governments and politics*, 8th ed., Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2010.
- Heinrich, Jens: *Eske Brun og det moderne Grønlands tilblivelse*, Ph.d.-afhandling, Nuuk: Illisimatusarfik/Grønlands Universitet og Forlaget Atuagkat, 2012.
- Kjær Sørensen, Axel: 'Ophævelsen af Grønlands kolonistatus – et grønlandsk krav?' *Historie/Jyske Samlinger*, ny række, 12, 1977, 159-190.
- Kjær Sørensen, Axel: *Danmark-Grønland i det 20. århundrede*, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1983.
- Kjærgaard, Thorkild: 'Landsmænd', *Tidsskriftet Grønland*, 2, 2014, 109-118.
- Kristensen, Jens et al.: 'Michel Foucaults studier af magt og politiske rationaliteter'. I Lars Bo Kaspersen et al. (red.): *Klassisk og moderne politisk teori*, København: Hans Reitzels Forlag, 2009, 797-821.
- Lidegaard, Bo: *I Kongens Navn – Henrik Kauffmann i dansk diplomati 1919-1958*, København: Københavns Universitet og Samleren, 1996.
- Manniche, Jens Chr.: 'Sprogbeherskelse og herskersprog: om sprog og kolonialisme i Grønland i 1800-tallet', *Historie*, 2003:2, 241-298.
- Meisler, Stanley: *United Nations – A History*, New York: Grove Press, 2011.

- Mølholm Olesen, Simon. 'Da kongekost blev indført i Grønland', *Siden Saxo*, 3, 2016, 4-15. Århus: Aarhus Universitet, 2014.
- Mølholm Olesen, Simon: Interview med Landsstyreformand for Grønland Aleqa Hammond, 18. september 2014, København, utrykt: Aarhus Universitet 2014. Se Bilag 1.
- Nissen, Henrik S.: *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie, bind 14 – Landet blev by, 1950-70*, København: Gyldendals Forlag og Politikens Forlag, 1990.
- Petersen, Finn: *Grønlandssagens behandling i FN*, Odense: Odense Universitetsforlag, 1974.
- Rud, Søren: 'Foucaults governmentality-begreb og studiet af kolonialisme', *Den jyske Historiker*, 116, 2007, 182-193.
- Rud, Søren: *Subjektiveringsprocesser i metropol og koloni – København og Grønland i 1800-tallet*, upubliceret ph.d.-afhandling, København: Københavns Universitet, 2010.
- Scott, David: 'Colonial Governmentality', *Social Text*, 43, 1995, 191-220.
- Schueller, Malini Johar: 'Negotiations of Benevolent (Colonial) Tutelage in Carlos Bulosan', *International Journal of Postcolonial Studies* 18:3, 2015, 1-28. DOI: 10.1080/13698011X.2015.1026371.
- Wesling, Meg: *Empire's proxy – American literature and U.S. imperialism in the Philippines*, New York: New York University Press, 2011.
- West, Hallbera og Heinesen, Maria Amalia: *Kilder til Færøernes og Grønlands historie*, Tórshavn: Føroya Fróðskaparfelag, 2004.

Bilag 1: Interview med landsstyreformand for Grønland, Aleqa Hammond, 18.9. 2014, København, v/Simon Mølholm Olesen

Simon Mølholm Olesen (SMO1): Aleqa Hammond, jeg kunne godt tænke mig at spørge ind til din holdning til afviklingen af Grønlands kolonistatus i 1953, hvor Grønland overgik fra at være en dansk koloni til et dansk amt – hvad er din holdning til det set i lyset af dine markante meninger i forhold til grønlandsk selvstændighed?

Aleqa Hammond (AH1): Jeg tror, at den bevægelse som Grønland har fået foretaget, hvad angår vores egen stilling i Grønland og sameksistens med Danmark, har været en dynamisk bevægelse. Jeg synes også, de tider vi har været sammen i vores sameksistens har været spændende, men også helt bestemt været med til, at det gik én vej. Den nye generation har en anden holdning end vores bedsteforældres generation, og det er, at den grønlandske befolkning i dag har andre politiske prioriteringer, og tager større ansvar for vort eget land, og for vores eget folk og for vores egen økonomi, som jeg synes er en meget, meget spændende tid i nyere grønlandsk historie. Og jeg synes selv, at det er meget heldigt, at jeg lever i den historie – den del, hvor jeg selv personligt kan være med til at sætte linjen. Og jeg synes, det er et folk, som kræver meget af sig selv, kræver meget af sin medspiller, som er Danmark, og i den sammenhæng så tror jeg, at hvor Grønland bevæger sig hen, at jeg er glad for at mødes med politisk flertalsopbakning i Folketinget i form af vores selvstyreaftale, som siger, det grønlandske folk er et folk med selvbestemmelse og ret til at indføre selvstændighed, når det grønlandske folk ønsker det. Det er stort.

SMO2: Så kort sagt – det var en rigtig beslutning, da det grønlandske landsråd, set med tidens øjne, i 1952 valgte at blive en del af Danmark?

AH2: Jeg tror, at det grønlandske landsråd fandt det vigtigt at se, hvor stor indflydelse man selv kan få. Det grønlandske landsråd havde ikke beslutningskompetence som sådan, dengang. Det var kun rådgiver til den danske regering. Men netop for at indgå som en del af den danske stat, gjorde, at man havde direkte mulighed for at få indflydelse på vores hverdag, end vi nogensinde havde gjort før. Så ja, jeg mener, at det er den rigtige retning, man gjorde.

SMO3: Så det var det første skridt i nationsopbygningen?

AH3: Ja, ja det vil jeg synes. Og det synes jeg, har været et meget, meget veltænkende landsråd.

SMO4: Så det var fremsynet – kort sagt?

AH4: Ja, det synes jeg.

SMO5: Godt. Jeg siger tusind tak.

AH5: Illillu [selv tak].

SIMON MØLHOLM OLESEN
 HISTORIE
 AARHUS UNIVERSITET
 SIMON@SMOHOME.DK

ABSTRACT

Simon Mølholm Olesen: Et helligt hverv: Grønlands afkolonisering, 1945-54

Den foreliggende artikel ønsker at indlede en diskussion om de strategier, gennem Michel Foucaults tanker om guvernementaltitet tilpasset den koloniale sammenhæng gennem David Scott, hvormed Grønland blev integreret i kongeriget Danmark i 1953-54 under indtryk af afkoloniseringstendenserne i det nyligt etablerede FN. Foucaults begreb om en guvernemental forsvarsmekanisme, udtrykt gennem en tendens til at udrydde enhver trussel mod den koloniale guvernementaltitet, anvendes i artiklen for at vise bevaringsstrategiens eller forsvarsmekanismens logik og udkomme. Forsvarsmekanismen tolkes gennem Michael Billigs begreb om "banal nationalisme", der internt og eksternt antages at have understøttet forestillingen om et dansk tutelærisk koloniregimente, der tillige bidrog til at øge legitimiteten i fortsat dansk tilstedeværelse i Grønland. Endelig antages det, at der forekom et mulighedsrum for kolonial integration mellem 1945-60, defineret ved bemeldte teoretiske ramme udtrykt i etableringen af FN i 1945 over Suez-krisen i 1956 til vedtagelsen af FN-resolution 1514 (XV) i 1960, der endegyldigt bragte imperialismen til ophør, som tillod den danske regering at følge sin koloniale integrationsstrategi med det resultat, at Grønland blev en integreret eller fast del af kongeriget fra 1953-54.

Simon Mølholm Olesen: A sacred trust: The decolonization of Greenland 1945-54

The present article will ignite a discussion on the strategies, through Michel Foucault's thoughts on governmentality adapted to the colonial context by David Scott, with which Greenland, the last Danish colony, was integrated into the Kingdom of Denmark in 1953-54 under the impression of decolonization tendencies in the recently established United Nations. Especially the Foucauldian notion of a governmental defense mechanism, embodied in a tendency to annihilate any threat opposing the colonial governmentality, will be employed in order to display the logics and outcomes of the said strategy. The defense mechanism is interpreted as banal nationalism perceived as a highly influential current propelling both internally and externally expressed assumptions of a tutelary or benevolent Danish colonial regime legitimizing a continued Danish presence in Greenland. Finally, it is maintained that a window of opportunity appeared during 1945-60, defined by the said theoretical framework manifested in the establishment of the UN in 1945 through the Suez Crisis of 1956 to the adoption of UN Resolution 1514 (XV) in 1960 facilitated a halt to imperial aspirations, which enabled the Danish government to successfully pursue its policy of colonial integration.